

บทที่ 1
บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเจริญเติบโตและการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในปัจจุบัน นอกจากจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจ การสร้างงานสร้างอาชีพ การพัฒนาระบบคมนาคมขนส่ง และรวมไปถึงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานอื่น ๆ แล้ว การพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวยังก่อให้เกิดผลกระทบในทางลบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้อีกด้วย ทั้งผลกระทบทางด้านกายภาพ เช่น ปัญหาการทำลายทัศนียภาพ ปัญหาด้านมลภาวะ ผลกระทบทางด้านสังคม เช่น ปัญหาค่าครองชีพ ปัญหาการเปลี่ยนแปลงคตินิยม และรวมถึงผลกระทบทางด้านศิลปวัฒนธรรม ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องศึกษาและทำความเข้าใจในรายละเอียดเพื่อกำหนดแนวทางการป้องกันและแก้ไขผลกระทบเหล่านั้นให้เกิดขึ้นน้อยที่สุดหรือไม่เกิดขึ้นเลยเป็นการดี

กว่าสามทศวรรษที่ผ่านมา ขณะที่ประเทศไทยจำเป็นต้องพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมให้เจริญเติบโตไปข้างหน้า อุตสาหกรรมท่องเที่ยวได้เป็นกลยุทธ์หนึ่งที่ถูกนำมาใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยได้กำหนดให้มีแผนพัฒนาการท่องเที่ยวขึ้นในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่ฉบับที่ 3 (พ.ศ.2518-2522) เป็นต้นมา ซึ่งปรากฏผลบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้ในระดับหนึ่ง คือได้กลายเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สามารถทำรายได้เป็นเงินตราต่างประเทศในอันดับหนึ่งติดต่อกันมาเป็นเวลาหลายปี อย่างไรก็ดี แม้ว่าการท่องเที่ยวจะกลายเป็นสิ่งซึ่งช่วยส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไปแล้วก็ตาม แต่ในทางกลับกันผลกระทบที่เกิดขึ้นยังไม่เป็นที่ตระหนักกัน ทั้ง ๆ ที่ตามความเป็นจริงแล้วการท่องเที่ยวเป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อเนื่องหลายประการ กล่าวคือในการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยเฉพาะการท่องเที่ยวที่เน้นธรรมชาติต้องนำทรัพยากรธรรมชาติ เช่น แหล่งน้ำ ป่าไม้ ชายฝั่งทะเล ฯลฯ ออกมาเป็นพื้นฐานต้นทุนการผลิต การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวสมัยใหม่นั้น ซึ่งเน้นปริมาณนักท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นสาเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยว การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยไม่คำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมซึ่งเปรียบเสมือนหัวใจของแหล่งท่องเที่ยว จึงเป็นการทำลายธุรกิจท่องเที่ยวเองในระยะยาว

โดยทั่วไป จุดเน้นของการพัฒนามักจะมุ่งไปในแง่การสร้างความพร้อมของการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวหรือสร้างสิ่งดึงดูดใจให้มากขึ้น เช่น การพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน ถนน ไฟฟ้า ประปา ท่าเรือ สนามบิน โรงแรม บังกะโล ร้านอาหาร และแหล่งบันเทิง ให้เพียงพอและประทับใจแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งสิ่งเหล่านี้สามารถส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและสังคมได้ทั้งสิ้น โดยเฉพาะความเสื่อมโทรมของธรรมชาติ การใช้ที่ดิน การตั้งถิ่นฐาน ดังปรากฏว่าเมื่อมีการขยายตัวของสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวดังกล่าวเกิดขึ้น ได้ก่อให้เกิดการเก็งกำไรในราคาที่ดินและการกว้านซื้อที่ดิน ปัญหาที่ตามมาได้แก่ ความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์จากที่ดิน การเปลี่ยนแปลง

แปลงอาชีพ การสูญเสียกรรมสิทธิ์ในที่ดิน การเปลี่ยนแปลงของลักษณะภูมิประเทศ การขยายตัวของเมืองโดยปราศจากการควบคุม ความเพิ่มขึ้นของความแออัดคับคั่ง การย้ายถิ่นของคนพื้นเมือง เป็นต้น ซึ่งสร้างความเดือดร้อนให้กับคนในท้องถิ่นเป็นอย่างยิ่ง

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาการท่องเที่ยวยังคงดำเนินต่อไป แต่ในระยะหลังได้มีความสนใจในการศึกษาผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อสภาพแวดล้อมทางกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม แนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) เพื่อให้การท่องเที่ยวเป็นไปอย่างมีคุณภาพและยั่งยืนตามวัตถุประสงค์หลักของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 ที่มุ่งเน้นให้ "คน" เป็นจุดมุ่งหมายหลักในการพัฒนาประเทศ โดยให้ประชาชนทุกกลุ่มมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวในทุกระดับทั้งทางด้านการวางแผน การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบและเกิดความสมดุลทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมโดยรวมของประเทศต่อไป

ประเทศไทยได้ชื่อว่าเป็นประเทศที่มีชื่อเสียงในด้านอุตสาหกรรมท่องเที่ยวแห่งหนึ่งของโลก เกาะสมุยซึ่งเป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดสุราษฎร์ธานีมีการปกครองเป็นสุขาภิบาลทั้งเกาะนั้นเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่ได้รับความนิยมอย่างมากในหมู่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ประมาณกันว่าการท่องเที่ยวในเกาะสมุยเริ่มมีมานานกว่า 20 ปีมาแล้ว คือ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2513 แต่อย่างไรก็ดีปริมาณนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้าไปในเกาะสมุยในช่วงแรก ๆ ยังมีจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับปัจจุบัน ทั้งนี้เนื่องจากความไม่สะดวกในการเข้าถึง ต่อมาได้มีมติคณะรัฐมนตรีอนุมัติให้มีการพัฒนาเกาะสมุยนับตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. 2515 เป็นต้นมา ส่งผลให้มีการก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นสาธารณูปโภค สาธารณูปการทั้งจากภาครัฐและเอกชน โดยเฉพาะทางหลวงแผ่นดิน การเปิดบริการเดินเรือข้ามฟาก(เรือเฟอร์รี่) สนามบิน (พ.ศ. 2532) นับได้ว่าความสะดวกทางคมนาคมขนส่งดังกล่าวเป็นตัวแปรที่สำคัญอย่างยิ่งที่มีต่อการขยายตัว และการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วของธุรกิจท่องเที่ยวอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อนในเกาะสมุย จำนวนนักท่องเที่ยวในเกาะสมุยเพิ่มขึ้นทุกปี จากจำนวนนักท่องเที่ยวเพียง 19,768 คนในปี พ.ศ.2523 เพิ่มขึ้นเป็น 145,788 คน ในปี พ.ศ.2526 ในปี พ.ศ.2536 มีจำนวนนักท่องเที่ยวสูงถึง 645,935 คน และ 697,457คน ในปี พ.ศ.2538 (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย) ในบางช่วงเวลาในปัจจุบันประมาณว่ามีนักท่องเที่ยวอยู่บนเกาะสมุยประมาณ 11,796 คนต่อวัน (คำนวณจากวันพักของนักท่องเที่ยว) มีผู้คนเข้าออกกว่า 1,000 คนต่อวัน (ประมาณจากสถิติผู้โดยสารเรือเฟอร์รี่ เรือด่วน เครื่องบิน) ที่พักและบริการหลาย ๆ ด้านเริ่มประสบปัญหาความขาดแคลน โดยเฉพาะปัญหาการขาดแคลนน้ำ เนื่องจากฝนทิ้งช่วง ปริมาณน้ำสำรองไม่เพียงพอต่อการอุปโภคบริโภคของประชาชนและนักท่องเที่ยวบนเกาะจนเกิดกรณีพิพาทอยู่ทั่วไป ปัญหาในเรื่องสาธารณูปโภค สาธารณูปการไม่เพียงพอ ตลอดจนปัญหาที่เกิดจากผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อการใช้ที่ดิน และสภาพแวดล้อม ผลที่ตามมาก็คือความเปลี่ยนแปลงในด้านกายภาพ เศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินและสภาพแวดล้อมของเกาะสมุย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาผลกระทบของการพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีต่อการใช้ที่ดินและสภาพแวดล้อมของเกาะสมุย ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมีทั้งส่วนที่ก่อให้เกิดผลดี และส่วนที่ส่งผลกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้ รวมทั้งมีผลต่อสภาพการท่องเที่ยวของเกาะสมุยในอนาคตด้วย การศึกษาผลกระทบของการพัฒนาการท่องเที่ยวควบคู่กับพัฒนาการท่องเที่ยวจะช่วยให้สามารถวางแผนการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นทันที่ และป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน สามารถอำนวยความสะดวกกิจกรรมการท่องเที่ยวได้ตลอดไป

วัตถุประสงค์

1. ศึกษาบทบาทและความสำคัญของการท่องเที่ยวของเกาะสมุย
2. ศึกษาทรัพยากรการท่องเที่ยวและการใช้ที่ดินของเกาะสมุย ความสัมพันธ์ระหว่างการท่องเที่ยวกับการใช้ที่ดินและสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการใช้ที่ดินของเกาะสมุย
3. ศึกษาสถานการณ์การท่องเที่ยวของเกาะสมุยในอดีต ปัจจุบัน และแนวโน้มในอนาคตและปัญหาที่เกิดขึ้น
4. วิเคราะห์ผลกระทบของการพัฒนาการท่องเที่ยวต่อการใช้ที่ดินและสภาพแวดล้อมทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคมของเกาะสมุย
5. เสนอแนะแนวทางและมาตรการในการลดผลกระทบทางด้านลบอันเป็นปัญหาต่อพื้นที่

ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ผลกระทบของการพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีต่อการใช้ที่ดินและสภาพแวดล้อมของเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี” มีขอบเขตการศึกษาดังนี้

1. ขอบเขตของพื้นที่ ได้แก่ บริเวณเฉพาะเกาะสมุยเท่านั้น ไม่รวมถึงเกาะต่าง ๆ ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงที่อยู่ในเขตอำเภอเกาะสมุยด้วยกัน ทั้งนี้เนื่องจากเกาะสมุยเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวของพื้นที่บริเวณนั้นที่บรรดานักท่องเที่ยวต้องมาหยุดแวะพักก่อนเดินทางไปสู่บริเวณอื่น
2. ขอบเขตทางด้านเนื้อหาการศึกษาพัฒนาการของการท่องเที่ยวที่เกาะสมุย เพื่อดูการเปลี่ยนแปลง
3. ศึกษาทรัพยากรการท่องเที่ยวและการใช้ที่ดินของเกาะสมุย
4. ประเมินและวิเคราะห์ผลกระทบของการพัฒนาการท่องเที่ยวต่อการใช้ที่ดินและสภาพแวดล้อม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงลักษณะทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และการใช้ที่ดิน อันเป็นองค์ประกอบพื้นฐานของเกาะสมุย

2. ทราบถึงทรัพยากรการท่องเที่ยวและการใช้ที่ดินของเกาะสมุย
3. ทราบถึงสถานการณ์การท่องเที่ยวของเกาะสมุยในอดีต ปัจจุบัน และแนวโน้มในอนาคต และปัญหาที่เกิดขึ้น
4. ทราบถึงผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อการใช้ที่ดิน สภาพแวดล้อมทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคมของเกาะสมุย
5. เพื่อเป็นประโยชน์ในการเสนอแนะมาตรการในการลดผลกระทบทางด้านลบของการท่องเที่ยว และแนวทางการป้องกันและแก้ไขผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อการใช้ที่ดิน
6. เป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนผู้บริหารที่อยู่ในฐานะผู้ตัดสินใจในการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่เกาะสมุย รวมทั้งเป็นแนวทางให้กับพื้นที่อื่นที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน และได้รับผลกระทบในด้านต่าง ๆ เช่นเดียวกับเกาะสมุย

ขั้นตอนและวิธีดำเนินการศึกษา

1. เก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ ด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และด้านการท่องเที่ยวจากหน่วยราชการและโดยการออกสำรวจพื้นที่ ด้วยการสังเกตและออกแบบสอบถาม
2. ศึกษาข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ เพื่อให้ทราบถึงพื้นที่ศึกษาทั้งทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม รวมทั้งบทบาท สถานการณ์การท่องเที่ยว รวมทั้งอุปสงค์และอุปทานของการท่องเที่ยวของเกาะสมุย
3. วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน และสภาพแวดล้อม ด้วยแผนที่ ภาพถ่ายทางอากาศ การสำรวจภาคสนาม และการออกแบบสอบถาม
4. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการท่องเที่ยวกับการใช้ที่ดินและสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป
5. ประเมินผลกระทบการท่องเที่ยวต่อการใช้ที่ดินและสภาพแวดล้อม
6. สรุป เสนอแนวทางและมาตรการในการป้องกันและลดปัญหาของผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อการใช้ที่ดิน และสภาพแวดล้อม

แหล่งข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้สามารถแบ่งออกตามแหล่งที่มาได้ 3 ประเภทดังนี้

1. ข้อมูลสถิติ เอกสารจากหน่วยราชการ สถาบันต่าง ๆ และเอกชนที่เกี่ยวข้อง
 - การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
 - สำนักงานสถิติแห่งชาติ
 - สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 - ศูนย์เอกสารแห่งประเทศไทย
 - สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- กรมการผังเมือง กระทรวงมหาดไทย
- สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย
- คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

2. แผนที่ และภาพถ่าย จาก

- แผนที่อำเภอเกาะสมุย มาตราส่วน 1:50,000
- ภาพถ่ายอากาศบริเวณเกาะสมุยของกรมแผนที่ทหาร กระทรวงกลาโหม

3. ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจภาคสนาม การสังเกตการณ์ การสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน การสอบถามเชิงสัมภาษณ์ สำหรับกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่อาศัยอยู่ในเกาะสมุยมาเป็นระยะเวลาพอสมควร (ชาวบ้าน ผู้ประกอบการ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง) จำนวน 36 ชุด และกลุ่มที่ไม่ได้อาศัยอยู่ในเกาะสมุย คือนักท่องเที่ยวจำนวน 25 ชุด โดยกระจายสอบถามในทุกตำบลและหาดที่มีความสำคัญในการท่องเที่ยวในระหว่างเดือนเมษายนถึงพฤษภาคม พ.ศ.2540

คำนิยาม

ผลกระทบ คือ การเปลี่ยนแปลงทั้งในทางบวกและลบ จากสภาพปกติที่เป็นอยู่ โดยมีการท่องเที่ยวเป็นสาเหตุ

นักท่องเที่ยว คือ ผู้เดินทางไปยังสถานที่อื่น (นอกเขตจังหวัดที่อาศัย) เพื่อไปพักผ่อนในโอกาสต่าง ๆ เช่น วันสงกรานต์ ปีใหม่ ตรุษจีน เยี่ยมญาติ ทัศนศึกษา เล่นกีฬา ทำกิจกรรมทางศาสนา ประชุมสัมมนา หรือกิจกรรมอื่นที่มีใช่การไปทำงานประจำ การศึกษา

นักท่องเที่ยวพักแรม คือ นักท่องเที่ยวที่พักค้างคืนในจังหวัดนั้น ๆ อย่างน้อย 1 คืน

นักทัศนาจร คือ นักท่องเที่ยวที่ไม่พักค้างคืน แต่เดินทางท่องเที่ยวไปกลับภายในวันเดียว

สถานที่พักแรมกลุ่มต่าง ๆ หมายถึง การแบ่งกลุ่มโรงแรม บังกะโลตามระดับราคาและเป็นการจัดกลุ่มเพื่อประโยชน์ทางสถิติเท่านั้น ไม่ถือเป็นมาตรฐานสากล

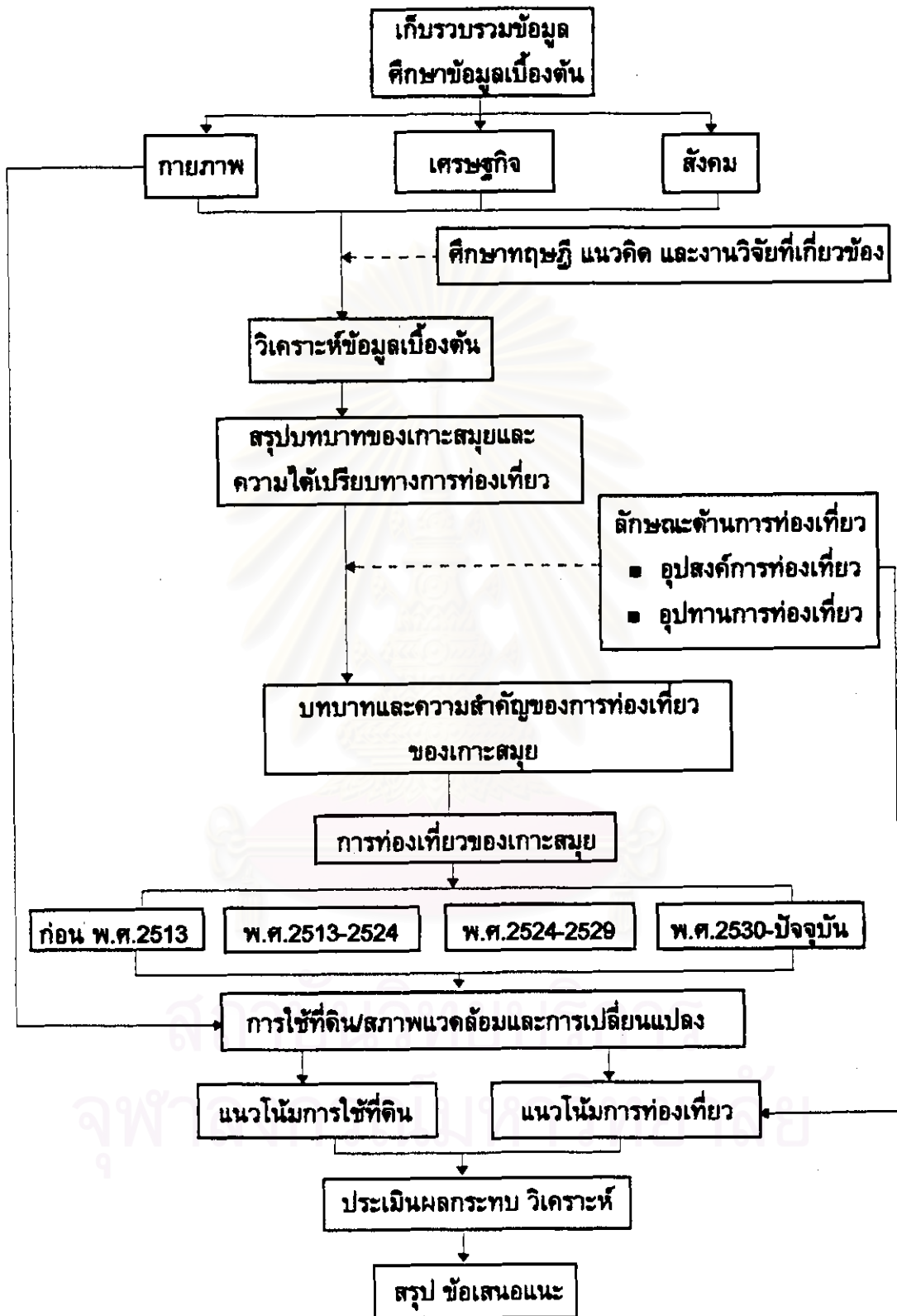
ระดับที่ 1 ราคาห้องเดี่ยวตั้งแต่ 2,000 บาทขึ้นไป

ระดับที่ 2 ราคาห้องเดี่ยวตั้งแต่ 1,500-2,000 บาท

ระดับที่ 3 ราคาห้องเดี่ยวตั้งแต่ 1,000-1,499 บาท

ระดับที่ 4 ราคาห้องเดี่ยวตั้งแต่ 500-999 บาท

ระดับที่ 5 ราคาห้องเดี่ยวตั้งแต่ 500 บาทลงมา

แผนภูมิที่ 1.1 ขั้นตอนการศึกษา